

Asia: VN/14961/2024

Lausuntopyyntö keskipitkän aikavälin ilmastosuunnitelmasta (KAISU3)

Toimenpideohjelma tavoitteiden saavuttamiseksi

Avovastaus

Yleisesti arvioiden esitetty toimenpideohjelma sisältää yksittäisiä, vaikuttavia toimia, mutta kokonaisuus on hajanainen. Suunnitelma ei vaikuta muodostavan kokonaisuutta, jolla saavutettaisiin ilmastolain mukaiset päästövähennystavoitteet taakanjakosektorilla.

Ilmastotavoitteiden saavuttaminen edellyttää kiireellisiä ja vaikuttavia toimia. Erityisesti liikenteen ja maatalouden päästöjen hillitsemiseksi tarvitaan tehokkaampia toimenpiteitä sekä taloudellisia ohjauskeinoja. Suunnitelmassa olisi hyvä esittää selkeät vaikutusarviot, joiden avulla voidaan osoittaa, että ehdotetuilla toimilla on realistinen mahdollisuus saavuttaa tarvittavat päästövähennykset. Tämä lisäisi suunnitelman läpinäkyvyyttä ja uskottavuutta sekä tukisi sen toimeenpanoa.

Suunnitelmassa ei määritellä selkeästi eri toimenpiteistä vastaavia tahoja eikä niitä toteuttavia toimijoita. Nykyisessä suunnitelmassa korostuvat selvitykset. Selvitysten rinnalle tarvitaan enemmän konkreettisia toimia, ja niiden toteuttajat on nimettävä. Lisäksi suunnitelman ymmärrettävyyttä lisäisi se, että eriteltäisiin jo tehdyt ja kesken olevat toimet ja vielä toimeenpanemattomat toimet toisistaan.

ELY-keskusten kautta kulkee selvitysten mukaan jopa 80 % kansallisista päästöistä noin 200 lain ja asetuksen toimeenpanon kautta. ELY-keskukset toimivat ilmastotyössä valvovana ja edistävänä viranomaisena, ympäristön tilan seurannassa sekä aluekehityksessä. Suunnitelmassa ei ole riittävästi tunnistettu aluehallinnon viranomaisten roolia tässä kokonaisuudessa.

Liikenne

Avovastaus

Liikenteen päästövähennystoimet KAISU-luonnoksessa ovat riittämättömiä suhteessa kansallisiin, EU-tason sekä alueellisiin ilmastotavoitteisiin. Esitettyjen lisätoimien päästövähennysvaikutus ei vastaa sitä kasvua, jonka hallitusohjelmaan kirjatut toimet aiheuttavat (0,38–1,03 Mt). Suunnitelmassa ei ole riittävästi perusteltu tätä poikkeamaa, eikä liikenteen osalta olla saavuttamassa aiemmin asetettua 50 % päästövähennystavoitetta vuoteen 2030 mennessä.

On huolestuttavaa, että suunnitelman puutteet voivat vaarantaa EU:n elpymis- ja palautumistukivälineen (RRF) rahoituksen saamisen, arviolta 80 miljoonaa euroa. Tämä riski korostaa tarvetta konkreettisille ja vaikuttaville lisätoimille liikennesektorilla. Autokannan sähköistymistä tulisi tukea suunniteltua voimakkaammin. Uusiutuvan polttoaineen jakeluvelvoitteen kasvattaminen toisi myös päästövähennyksiä. Lisäksi vedyn liikennekäytön kehittämiseen tarvitaan panostuksia.

Keinoja tulisi myös esittää liikennesuoritteiden vähentämiseksi. Erityisesti tiiviillä kaupunkiseuduilla olisi siihen jo potentiaalia. Henkilöliikenteen kasvu tulisi pysäyttää ja lisätä julkisilla sekä muilla kestävillä liikkumisen muodoilla tehtyjä matkoja. Tulisi tarkastella myös liikkumista palveluna ja sen tuomia mahdollisuuksia. Haja-asutusalueella asuvien ihmisten liikkumisen päästöjen vähentämiseksi olisi etsittävä uusia ratkaisuja esimerkiksi erilaisista jakamisen palveluista.

MAL-sopimus on hyvä työkalu kaupunkiseutujen kestävän liikenteen kehittämiseen ja sen jatkamista pidetään kannattavana.

Maatalous

Avovastaus

Maatalouden ilmastotoimet eivät vastaa päästövähennystarpeita. Arvioitu vähennys vuoteen 2030 mennessä on vain 0,12 Mt CO₂-ekv. Suunnitelman taustalaskelmissa on lisäksi mukana toimia, joita ei ole toteutettu. EU:n yhteinen maatalouspolitiikka ei yksin riitä, mikä korostaa kansallisten lisätoimien ja rahoituksen tarvetta.

Toimien kustannustehokkuuden arviointi, rahoituspohjan selkeyttäminen sekä aikataulut ja vastuutus ovat tarpeen. Konkreettisten toimien, kuten turvepeltojen raivaamisen ehkäisyn, ja heikkotuottoisten peltojen vettämisen, etenemistä on seurattava ja turvemaiden päästövähennyspotentiaali tulisi nostaa keskiöön. Käytössä tulisi olla myös sellaista viljelytekniikkaa, joka parantaisi maankasvukuntoa ja edistäisi sitä kautta hiilen sitoutumista.

Jotta viljelijät voivat tehdä päästöjä vähentäviä toimia, sen täytyy olla heille taloudellisesti kannattavaa. Kotimainen ruuantuotanto on tärkeä osa huoltovarmuuttamme eikä yksittäistä viljelijää saa laittaa maksamaan ilmastotoimia yksin. Ilmastotoimet eivät saa vaarantaa ruuantuotantoa.

ELY-keskus korostaa ympäristötavoitteiden yhteisvaikutusten huomioimista. Ilmastotoimien suunnittelussa on tärkeää turvata myös luonnon monimuotoisuus ja vesienhoidon tavoitteet. Ekosysteemien toimivuus ja maaperän kunto tulisi arvioida osana ilmastotoimia myös KAISUssa.

Rakennusten erillislämmitys

Avovastaus

Öljy- ja maakaasulämmityksestä luopumisen tukeminen on osoittautunut vaikuttavaksi ilmastotoimeksi, ja sen jatkaminen on kannatettavaa. Öljylämmityksen osuus erillislämmityksen päästöistä on merkittävä, minkä vuoksi ELY-keskuksen myöntämä avustus on ollut tehokas ja kestävä keino päästöjen vähentämiseksi.

Työkoneet

Avovastaus

-

Jätehuolto

Avovastaus

-

F-kaasut

Avovastaus

-

Teollisuus ja muut päästöt

Avovastaus

-

Kuntien ja alueiden ilmastotyö

Avovastaus

KAISU-luonnoksessa tunnistetaan ansiokkaasti kuntien ja alueiden keskeinen rooli ilmastotavoitteiden saavuttamisessa. Kunnat ovat aktiivisia ilmastotoimijoita, mutta taloudellinen tuki niiden työlle on vähäistä, ja monet tukimuodot ovat päättyneet tai päättymässä. Konkreettiset toimenpiteet kuntien ilmastotyön tukemiseksi ja edistämiseksi jäävät suunnitelmassa vähäisiksi.

ELY-keskukset ja maakuntien liitot ovat kehittäneet vaikuttavia alueellisen ilmastotyön malleja ja tehneet yhteistyötä ilmastotyön saralla jo vuosia. Keski-Suomessa tehdään hyvää yhteistyötä ELY-keskuksen, liiton ja kuntien välillä. Jotta työ voisi jatkua ja vahvistua, tarvitaan riittävät resurssit.

KAISUssa tulisi tunnistaa aluekehittämisen ja siihen liittyvän rahoituksen rooli ilmastotoimien edistämisessä eri sektoreilla.

Aiemmin kunnille suunnattu erillinen rahoitusohjelma ilmastotyöhön edisti selkeästi ilmastotyön tilaa Keski-Suomen kunnissa. Erityisesti pienet kunnat tarvitsevat jatkossa huomattavasti enemmän tukea ja resursseja ilmastotyöhön. Tähän voisi ohjata neuvontaan ja koulutukseen liittyviä resursseja sekä taloudellista tukea.

Kulutuksen hiilijalanjälki

Avovastaus

Ilmastotavoitteiden saavuttaminen vaatii systemaattista muutosta, jossa myös koulutuksella, varhaiskasvatuksella ja kulttuuri- sekä nuorisopalveluilla on merkittävä rooli kansalaisten hiilijalanjäljen pienentämisessä. KAISU3 -luonnos ei huomioi ympäristökasvatuksen roolia. ELY-keskukset myöntävät avustusta ympäristökasvatusteemoihin vuosittain ja näissä on mahdollista ottaa huomioon myös ilmastokasvatus. Avustusten määrä on kuitenkin niukka suhteessa ongelman laajuuteen.

Kulutuksen hiilijalanjälkeä vähentäisi kestävät ja korjattavat tuotteet. Kiertotalouden talousmallin edistäminen olisi yksi tapa pienentää kulutuksen hiilijalanjälkeä.

Julkiset hankinnat

Avovastaus

-

Muut poikkisektorit

Avovastaus

-

Suunnitelman ympäristö-, talous- ja sosiaaliset vaikutukset

Avovastaus

Vaikutusten arvioinnin tulisi olla kattavampi.

Muita huomioita

Avovastaus

-

Thitz Emma
Keski-Suomen ELY